Орган Руського Народного Союза в Америці

В ЛУЧНОСТИ СИЛА!

СВОБОДА

SWOBODA

Рік XVIII. Ню Йорк, Четвер, 29-го сeптембра 1910. Число 39 | Vol. XVIII. New York, N. Y. Thursday, September 29, 1910. No. 39

До сьвітла!

Найнещасливійшим, найбіднійшим чоловіком на сьвіті — се неписьменний, се той, що не вміє читати ні писати.

Житє — се безвпинна борба. А хто хоче жити, хто хоче вийти побідником у борбі, сей мусить учити ся.

Чоловік письменний прочитає книжку, одну і другу, тай научить ся з них, як боротись з всяким лихом а як здобувати для себе гаразд, словом, як поступати, щоби лекше жилось на білому сьвіті. Тимчасом, чоловік темний, неписьменний не порадить собі. Наука для нього неприступна, бо не вміючи читати, не знає черпати з її скарбниці, з її чародійного жерела, що називає ся книжка.

І ми мусимо брати ся до науки, щоби ліпше жили на сьвіті. Як тіло без поживи, риба без води, так чоловік нині, особливо чоловік бідний, не може жити на сьвіті без науки. Відусюди горюєш чоловіче. У тебе вічний недостаток, тай ще всякі вороги напосіли ся на тебе і нищать тебе тай твоє добро на кождому кроці. Отже коли бажаєш поліпшити свою долю, зажити паном у — своїй таки хаті — то мусиш брати ся до науки, мусиш читати книжки і часописи.

В теперішних часах темні люди засуджені на смерть ще за житя на сім сьвіті. Сьвіт не рахує ся з ними, кепкує з них, погорджує ними, начеб їх і не було. Вони снують ся по сьвіті, але не живуть справедешним житєм, бо не можуть нічого добути тай мусять улягти навіть і дрібній жмінці ворогів.

Наш народ, а особенно тут, належить до таких засуджених на смерть ще за житя. І не диниця, що всякий над ним збиткує ся. Не дивниця, що ся чорна, непросьвічена маса гине без сьвітла, пропадає марно без хісна ні ,,для Бога, ні для людий.''

Кільки то в нас — не беремо вже загально, — лиш хотяйби тільки в ,,Союзі'' таких відділів, де ледви кілька одиниць вміє читати і писати. І у тім властиве ціле лихо. І великою задачею наших письменних людий є се лихо як найскорше усунути, значить неписьменних навчити письма, темних просьвітити, незрячим вказати путь до сьвітла.

Стара се пісня — скаже неодин — і вже до знудження ми її наслухали ся. Правда. Але мимо того що зроблено?... Одно велике нічо! Тисячі було у нас проєктів що до поправи тих невідрадних відносин, голоси патріотів лунали однак наче голос кличучого в пустини. Наша суспільність, місто подавані проєкти зібрати, належито обговорити, місто сим проєктам надати якусь реальну форму — прилілеєує проєктодавцям — і спокійно дальше нічо не робить.

І ми в дійсности живемо від довшого часу лиш проєктами. Тішимо ся ними, наче дитина новою іграшкою, будуємо висші школи: поверхи і дах — але не будуємо підстав, підвалин, про які думати чи не хочемо чи не любимо.

Правда, у нас нема ніяких спеціяльних фондів на просьвіту — але коли уложимо біланс, коли зречемо ся річий непотрібних за які платить ся, то стане нам на всьо.....

Лиш таке діло є трівке, таке тільки діло стане сильно проти всіх ворожих хуртовин, яке вийшло з посеред мас народу, яке опирає ся на них. І коли всі дотеперішні проєкти, всі заходи в тім напрямі лишили ся без ніяких наслідків, лишим народови поправу його долі. І тепер власне йде зима з довгими, скучними вечорами. Не гаймо отже часу, але берім ся до діла. Без крику, без реклями, але за се там щирійше, з тим більшою посьвятою.

В кождій місцевости, в кождім відділі, в кождім товаристві найде ся кількох людий щирої волі, котрі для добра народа — не за гроші, не для виславлюваня, але з народного обовязку переймуть на себе обовязок навчити неграмотних письма. Адже, коли чоловік сам вміє читати і писати, то зможе легко і другого сего навчити. Се не велика штука, лиш треба хотіти.

От, приміром, має хтось неписьменних сусідів, то сейчас повинен ся взяти навчити їх письма. Не усіх. З разу двох, трьох найбільше. Як скаже їм про се, то вони певно з охотою пристануть на науку. А на се не треба й так богато часу. От тепер, довгими вечорами, то можна що дня навчитись трохи.

Ану, попробуйте письменні братя навчити грамоти своїх неписьменних братів-сестер! Як можете і вмієте — так учіть, а як навчите, то зробите сам велике народне діло. Прислужитесь дуже до двигнення просьвіти поміж нашим народом для добра загальної народної справи. Бо як усі наші брати будуть грамотні, як усі вони відтак станут присвоювати собі зробутки науки, то і нам засяє краща доля, завитає і до нас просьвітний день.

До діла отже братя Русини! До грамоти і науки!

З політики.

Хто слідить за політичним житєм яким живе теперішний сьвіт, а передовсім великі мілітарні держави в Европі, добачить у нім послідними часами величезне заміщанє. Причина того лежить у винайденю послідними роками машин до літаня і бальонів до кермованя.

Фінансова рівновага великих держав протягом десяток літ з таким величезним трудом усталена, нараз захитала ся. Днесь для нікого не є се вже тайною, що великі держави формально стогнуть під тягаром довгів та лиш з найбільшим трудом можуть витиснути ще якусь дрібничку з люду, накладаючи лихварські податки на найпотрібнійші до житя артикули. Народ починають що раз частійше бурити ся на свої уряди, починають щораз стислійше контролювати видатки своїх урядів а загальне невдоволенє росте з кождим днем.

Се безнастанне формальне переліцитовуванє себе держав в видаваню міліярдів на узброєня довело до сего, що всюди більша половина доходів з податків йде на будову нових воєнних кораблів, гармат, карабінів, обдовжує край, стає безоглядним рабунком майна і житєвих сил горожан. І нараз показує ся, що сі всі міліони викинено марно.

Проби іменно виказали, що машина до літаня чи бальон до кермованя, умістно ужиті, можуть знищити сухопутні армії, розбити найгордійшу флоту стальних панцирників, що міліярди вложені в будову оборонних твердинь чи морських панцирників могуть бути страчені в одній хвилині, коли та свобідна воздушна пташина скине з облаків відповідну скількість динаміту. Морські чи сухопутні потвори, здвигнені коштом міліонів, вимагаючі до своєї обслуги тисячі рук могуть бути знищені одною зручною одиницею.

І щоби сему зарадити всі держави навперейми старають ся дістати для себе сей новий рід оружія. А однак з другого боку чи то машина до літаня, чи бальони все ще не суть так видосконалені, щоб можсказати, що ліпших вже не буде. Навпаки: кождий день приносить все нові вісти про нові улїпшеня, нові винаходи.

І тут доперва показує ся, на яких крухих підвалинах уряди европейських держав опирали свою силу, як дрібної нераз потрібно причини, аби розбити в порох ті їх реклямовані боєві сили, показує ся, що вимикає ся їм з рук монополь воєнних средств, а народи, що цілі віки були приневолені віддавати їм на послуги податок крови і майна, могуть кождої хвилини зажадати від урядів зданя звіту з їх газдівства, перенятн самим власть в свої руки і раз на завсігди розчислити ся з усякими панами з ,,Божої ласки''.

І нічо дивного, що всюди тепер запанувало якесь дивне ожиданє чогось непевного, а однак вже близького, запанувала якась боязнь перед чимсь незнаним але несучим справедливий суд і кару.

Вік двайцятий несе зі собою успокоєнє для усіх терплячих і гноблених — а уми людські починають поволи пізнавати причини загальної несправедливости і зла і приходять до висновку, що хліба для усіх є аж надто, але треба його добувати працею а не війною і давленєм одні других.

Боротьба за право.

По роману *К. Є. Францоза.* — Переклав *Мих. Атаманюк.*

(Дальше)

Одна лиш бабуся із села Банилова не хотіла вірити, щоби пропав чоловік, на якого вона покладала всю надію, що уратує її донечку. Її донечка, Татяна, була засуджена на кару смерти, і чекала послідньої хвилї в Черновецкій тюрмі. Судії по своїм засуді, післали цїсареви просьбу о помилуванє. Скромна, молода українська дївчина, рідкої краси, була дочкою лїсного сторожа і виросла в нуждї, серед тяжкої працї. Припадок привів в їх бідну хатинку лїсничого Котиньского, у якого батько Татяни служив. З того дня відвідував ту хатину майже що дня. Та дуже скоро він старав ся заманити дївчину обіцянками, та скоро змінював обіцянки на погрози. Дївчина не хотїла і слухати нї о чім. Тогди він рішив просити побережника о руку його дочки. Татяна однако не хотїла за него вийти заміж. У неї був жених, молодий, гарний парубок з другого села, якого вона дуже любила. Тогди пан Катиньский взяв ся за підлу роботу. Він віддав жениха Татяни і не чекаючи бранки в рекрути, а коли і то не помогло, прогнав побережника і його родину серед зими з хатинки. Татянї удало ся все таки успокоїти рідню. Сусїдний завідатель дібр із милосердя дав їм у себе місце, бачучи їх немилосердну судьбу. Той управитель був вдовець, старших лїт. В скорі той чоловік залюбив ся в Татянї. Він оказав ся щасливійшим; Татяна рішила забезпечити житя своєї рідні і вийти заміж за того доброго і чесного старика. А напрасна слабість батька укріпила її постанову. В той час почали ходити погані слухи о нїй. Пан Котиньский підкупив свого стрільця і той став розповсюднювати про Татяну чутку, що вона піддержує з ним любовні зносини. Старик спитав стрільця, а той потвердив сьвятою присягою. Управитель відказав ся женити з Татяною і вся родина знова знайшла ся в прикрім положеню. Та судьба ще раз усьміхнула ся їм. Богата селянка із села Барнилїв приняла Татяну до себе на службу і дала приют її матери і сиротам. Пан Котиньский приказав сїльскому судови, візвати селянку до суду, як звідницю, що дає приют розпустницям. Татяна не знесла того; вона взяла зброю батька, початувала на Котиньского і убила його, після чого сама віддала себе в руки властям.

Вислухавши страшне оповіданя старенької, Тарас і Іляріон постановили помочи тій женщинї.

Та їх виправа була в найвисшім степени небезпечна. По лївій сторонї їх дороги находило ся много війска під проводом ґенерала, а в переді лежало місто з десять тисяч мешканцями і з більшим числом жовнїр. Ватага пробирала ся тілько ночію і то по диких стежинках пильненько оминаючи кождісїньке село. Єсли-б їх замічено і звістка дійшлаби до Заболотова і Чернівців — то діло-б пріграно; в кілька годинах жовнїри загородили-б їм дорогу повороту в гори і їм тоді прийшлоб ся або піддати ся, або згинути.

На розсьвітї четвертого дня добила ся ватага до безлюдної місцевости, перерізаної глубоким яром і укрила ся в ребрі гори серед зарослї і обламків скал. Коло полудня прийшли сюди розвідчики. Їх звістки обіцяли мало гарного. Хотяй тюрма і находила ся на самім краю міста, та майже рядом з него були касарні, в яких містило ся три сотнї жовнїр.

Не зважаючи на те, рішив Тарас перевести напад.

Вечером підняв ся сильний вітер з проливним дощем. Під шум зливи удало ся ватазї пробрати ся не помітно на подвіре тюрми. В касарнї сторожа нїчого не чула. Тарас злїз з коня і з пятьдесяти людьми пішов до ворот тюрми. Сторож в будцї закрімав, не вспів проснути ся, як йому звязали і руки і ноги а рот заткали платком.

Тарас застукав в браму. Кілька хвиль було тихо, тілько вітер стогнав і дощ лив ся як з коновки. Тарас застукав другий раз. За дверима почув ся брязк ключів і заспаний, сердитий голос спитав:

— Що там?

— Ревізия, — грімко і приказуючо відповів Тарас.

Двері скоренько відчинили ся. За хвилю дверник був в руках кількох людий.

— Поведи нас до Татянї Боденко, — сказав Тарас, — ми тобі нїчого злого не зробимо. Я — местник.

Придверник задрожав зі страху; він провів Тараса коридором і відчинив двері казьнї, де була замкнена Татяна. Її скоро винесли і привязали до сїдла. Через кілька хвиль ватага мчала ся скорістю блискавки.

У теча удала ся як неможе лїпше.

Та і за містом ватага не могла уважати ся безпечною. Єслиб власти дали знати сейчас в Заболотів, їм могли замкнути дорогу. І справді, другогодня вечером вони наткнули ся з першою лінією війск ґенерала. То були гузари; та їх було не богато; вони не рішили ся увійти з ними в бій а лише обміняли ся кількома вистрілами. Одна куля ранила Омелька; вірний слуга Тараса упав з коня, ранений на смерть. Його підняли і відвезли в гори.

Новий подвиг Тараса наніс на цїлий округ сильне враження. Відважний набіг затемнив всї його попередні успіхи. Крім того гузари твердили, що число ватаги яку вони стрітили, виносило не меньше пять сот чоловік. Гіньцї летїли із Черновець до Коломиї, із Коломиї до Львова а зі Львова до Відня.

Близько через недїлю окружний суд дістав письмо, в якому взивало ся не гайно освободити Анницю і її дїтий. Крім того, радидило ся сейчас вислати до Тараса посередників, щоби наклонили його до мирного житя. Посередники мали сказати йому ось що:

— Правительство, переконавши ся, що Тарас Бараболя до свого виступу був чесним підданим і рішив ся супротивити ся властям, тілько завдяки судовому дїлу між громадою і управителем, постановило: даний вирок зняти і зарядити нове слїдство. Власти надіють ся та звістка застановить його переступну дїяльність, бо права його селян будуть цїлковито справлені. Предложує ся йому загладити свою вину щирим каянням. Та однак, не мож йому і товаришам обіцяти повну безкарність, однак житя їх певне.

Окружний начальник сейчас освободив Анницю, а до Тараса окружний суд рішив післати адвоката Старковского і отця Льва.

VIII.

Одного дня, вертаючи ся до своєї оселї, Тарас побачив на дорозї молодця. Уже здалека він пізнав в нїм слугу Анницї — Галька. Галько кинув ся йому зі сльозами до ніг і почав цїлувати його руку.

— Слава Богу, — говорив він, — скінчило ся наше нещастя! Твоя жінка і дїти свобідні! Підемо, вони тут!

— Тут? — скрикнув Тарас.

— Та чомуж вони не прийшли сюди?

— З ними отець Лев і пан із міста той, що вів твою розправу.

Тарас зблїд; потім він мовчки сїв на коня, і пігнав його що сили так, що Галько ледво міг поспіти за ним.

Побачивши Анницю і дїтий, Тарас скочив з коня і не звертаючи уваги на присутних, кинув ся до жінки і пригорнув її в своїх обнятях. Анниця обвила своїми руками його шию. Они стояли обнявши ся і не були в силї промовити анї слова; сльоза душила їх. Потім Тарас почав обнимати дїтий. Посадивши їх рядом з собою, він погладив рукою блїде ізхудне лице Анницї.

Вона склонила ся на його груди і тихо плакала. Так минуло з пів години. В кінцї, Тарас встав, ще раз обняв і поцїлував жінку і дїтий, цїлком як би прощав ся з ними.

Потім сказав йому адвокат:

— Окружний начальник просив переказати, що він сам поїде в Зулавцї і перепровадить слїдство, так, що земля з певністю буде звернена людям, не зі страху перед местником, а із справедливости. Селяни, що зложили кривоприсягу і нікчемник, що їх підкупив, будуть покарані. Тепер я питаю тебе, — чи маєш ти тепер причину провадити дальше боротьбу?

Тарас стояв, переводячи з трудом віддих... Він нїчого не відповів.

— Ти ще думаєш? — закричала Анниця в собі.

— Зістав його, — застановив її сьвященник, — дай йому спокійно розсудити справу.

— Тарасе, я вже не говорю об тім, що найрозумнїйше булоб вхопити ся тобі за той припадок, щоби спасти своє житє і успокоїти жінку і дїточок. Впрочім причина, думаю, що пхнула тебе до того, вже усуненя. Не вже-ж совість позволить тобі продовжати свій суд і розправи як все розрішено по справедливости?

— Я не вірю тому — відповів Тарас. — В Зулавцях поповнено грабіж і кривоприсягу. Надармо я, не жалїючи нїяких жертв, молив о поміч. Злодїєви позіставили то, що він украв, нікчемник глузував собі з тих, у кого була чиста совість. І аж тепер, за повних три роки вони нагадали ся, що повинні вони сповнити свій довг. І чому то, думаєте? Тому, що я близько пів року, як досить значно напоминаю їх об тім. Відповідай, колиб я приноровив ся до твоєї ради і лишив ся в селї жити спокійним селянином, чи добилиби ся провіреня нашої справи?

— Хто знає, — відповів адвокат. — Може бути, — другий случай...

— Досить, — перебив його Тарас. — Ти сам сказав, що справі поміг случай, а случай виринув з того, що я взяв ся за оружя. Не будь того случаю, нікчемники продовжали би спокійне пожитя по прежньому. Та то противить ся волі пана Бога. В нашій країнї, як видиш сам, необходимі судія і местник. Ґайка я не переслїдую; я переконав ся, що є ще більші нікчемники! Хто, скажіть будь ласка, розправив би ся з сьвященником-єзуїтом в Косовицях, колиб не вдало ся було менї його знищити? І хто поручить, що безправства не будуть продовжати ся? Чи можете ви менї поклясти ся, що від сьогодня не найде ся пригнобленого, який би на дармо шукав свого права?

— Розумієть ся, що то ми ручити не можемо, — сказав адвокат.

— А коли так, — я зістаю ся судією і местником, доки того буде потрібно в тїй сторонї.

— Тарасе! — скрикнула Анниця, — що ти говориш?

— Послухай Тарасе, — вмішав ся сьвященник, — виновні тут не судії, не урядники і не цїсар. Хтож винен, — спитаєш ся. По перед усього винен тут несправедливий устрій сїльских порядків. Та змінити такий порядок з разу не мож. Дїдичі користують ся своїм правом на основі законів. Та вір менї Тарасе, несправедливість панує не тілько у нас. Несправедливість є всюди, де живуть лиш люди, тому, бо люди не ангели. І коли ти будеш бороти ся тепер, ти будеш бороти ся проти цїсара, не проти не правди, а проти люцкої природи, яку змінити ти не в силї.

Тарас довго мовчав, роздумуючи над тим, що сказав сьвященник; потім він похитав головою.

— По части твоя правда, — сказав він. — Та ось з чим я не можу помилити ся і не повинен допускати ся неправди. Тому то я повинен продовжати своє дїло.

— Ти засліплений, — скрикнув сьвященик. — Таж ти наповняєш переляком цїлу країну. Хибаж не піднесе ся проти тебе пролита кров невинних жовнїр, кров твоїх таки погибших людий.

— Право висше людського житя! — відповів Тарас, так говорить менї мій розум і моя совість. На праві оснований сьвіт:

— На праві оснований сьвіт, — відповів сьвященик.

— Та хибаж ти можеш заручити, що кожде твоє рішене основане на справедливости!

— В тім я здаю ся на свій розум і совість. Ти знаєш всї мої дїла; назви менї хоть один несправедливий засуд.

— А убійство судії Гохенав!

— Вони із боязнї перед людьми сповнили протизаконний наказ властий.

— Тарасе, — з трудом промовив сьвященник, — одиноко оправдує тебе те, що ти не знав, як стояла справа.

— Я все знав, перебив його Тарас.

— Ти скажеш що він був звязаний присягою! Нїяка присяга не може заставити чоловіка поповнити підлість, і тому мій засуд над судією справедливий.

— Та хибаж ти певний, що ти нїколи не перевів несправедливий засуд? — спитав адвокат.

— Я вірю, що чесний чоловік вес зуміє відрізнити правду від неправди.

— А коли прийде хвиля, і ти сам признаєш ся перед своєю совістю, що поповнив неправду?

— То буде найстрашнїйший день в мойому житю! Тодї я більше не судія а простий розбійник, який не має права судити. Тодї я сам віддам ся в руки ваших судієй. Так і розкажіть тим, що вас сюди прислали.

Всї замовкли.

— Анниця, чи знаєш...

— Анї слова... Слухай. До сих пор я знала, що ти робив то, що приказувала тобі совість і я покорила ся судьбі. Я думала все:

„Будь горда! Твій чоловік не похожий на других людий; він вступив ся за праве дїло, та тому, що не міг осягнути право законною дорогою, то добиває ся його зі зброєю в руках. Він вступив ся за праве дїло і повинен побідити, а потім він верне ся і враз з ним верне ся і наше щастя?“ Я знала, що тебе не мине кара, що ти можеш попасти в тірму. Та я погодила ся з тим. „Він герой“, — думала я, — „і торма не запятнує такого чоловіка!“ Я з радістю приняла ту звістку, з якою прийшли ті люди. А ти хочеш нас покрити соромом.

— Анниця!

— Мовчи. Землю віддано селу; і твоя справа покінчена. Ти повинен вернути ся, инакше ти не борець і не местник, а нужденний розбійник, жестокий рабівник...

— Жінко!

— Розбійника я не можу уважати своїм чоловіком. Відповідай: підеш ти з нами, чи нї?

— Я не можу.

— Но, так забирай ся і не клич на дармо, коли наступить твій смертний час...

Вона не договорила страшних слів і упала без памяти.

Тарас закрив руками лице. Мягким кроком, не оглядаючи ся, він підійшов до коня, з трудом підвів ся на сїдло і поскакав до „Чорного Озера“.

IX.

Другого ня окружний начальник з драґонами приїхав в село Зулавцї. Крім слїдства що до громадскої землї, він ще мав вговорити мешканців Зулавців, що їм треба розпращати ся з мрією про волю і запровадити в замок представителя від ґрафа Барекки. Ґраф найшов чоловіка який згодив ся взяти на себе трудну задачу поправити похибки Ґаїка. То був Ґонта, старий мужик, знаючий обичаї і звичаї тамошного населеня.

Воно удало ся окружному начальникови, як не мож лучше. Селяни довідали ся, що їм віддадуть їх землю, і стрітили його досить приязно. Бесїда Ґонти розвіяла послїдне невдоволенє, бо він заявив, що його пан, не чекаючи суду, зрікає ся землї, яку незаконно забрано у селян. Потім окружному начальникови удало ся дізнати ся о криво-присязї. Кількох селян признало ся, що піддали ся спокусї; їх намовляли сам управитель і його староста Болеслав склонив їх підкупом до того. Окружний начальник зіставив тих селян на волї під доглядом старшин.

Покінчивши дїло, вернув він в Заболотнї. То, що йому переказали отець Лев і адвокат про бесїду з Тарасом, анї крихітки його не здивувало.

— Ми сповнили свій довг, сказав він. Тепер нам треба захищати ся від нього. Добити ся до „Чорного Озера“ не можливо, бо там прийдеть ся мати дїло з гуцулами, а ми знаємо, що то за люди. Та все одно. Ми його побідимо.

Вересень перешов спокійно, бо нїхто не звертав ся до Тараса з жалобами, які-б він уважав гідними свого вмішаня. Один тілько доніс здавав ся йому досить важним. Була то жалоба на Степана Цуковского, управителя Босівки. Король, один із людий ватаги Тараса, раз скаазв йому:

— Атамане! твоє дїло тілько до половини зроблене, доки живе той старий чорт в своїм барлозї.

І він росказав Тарасови цїлий ряд пригноблень і насильств, які терпіли мешканцї від Цуковского.

— Я довго жив у тім селї слугою, і надивив ся на його дїла; анї одна скотина в хліві, анї одна дївчина не була у ного безпечною. Правда, то були давні часи, та вчера я знова почув від товариша о таких насильствах, що аж волося ставало дубом.

— Чомуж мужики не покличуть нашого атамана? — спитав я в товариша. — Він відповів, що селяни до того упали духом від горя і нужди, що потратили розум і волю. Дозволь менї атамане зайти в Босівку, і розвідати ся про все в подробицях.

Король поїхав.

Тарас росказав своїм людям, яку відповідь він дав посередникам правительству; та він нїчого не сказав їм о тім, як тяженько було йому розставти ся з жінкою і дїтьми.

Горе Тараса було так велике, що всї прочі неприємности незвичайно разили його душу. Тепер головне лихо було в тім, що між його людьми і чуцулами все заходили спори. То ізза житя, то ізза походів, і так все.

І в тім вернув ся Король з доносом. Враз з ним прийшли два мужики. Один з них був судя села Босівки Герасим, а другий Василь називав ся. Вони оповіли Тарасови о нуждї села а в кінцї додав сумно Василь:

— Той драбуга збезчестив мою дочку... його голос задрожав і увірвав ся. Він замовк.

(Дальше буде).

Гей пора!

(На арію: Не пора).

Гей пора нам любити, пора,
Свій народ, свою мову, свій край,
Здобувати пора всї народні добра.
Боже нам, Русинам, помагай!

Чех і Росіянин і Поляк,
Кождий любить свою сторону.
Час і нам, Русинам, полюбить ось так
Любу, милу свою вітчину!

Гей поглянь, де твоя вітчина:
Там де Лемків, де Бойків верхи,
Де Поділє й гуцульская верховина
І Украйни преславні степи.

Гей пора нам любити, пора,
Трийцятьміліоновий свій рід,
Здобувати у згодї народні добра.
Гей до волї, до щастя в похід!

Сьвящ. М. Дороцкий.

ВІЧЕ
в Woonsocket, R. I.

І розніс ся могутним голосом вічевий дзвін по усій американській Руси. В кого не завмерла ще руська душа, не окамяніло руське серце, ішов на сумні збори, аби у гурті рідних, в товаристві недолею вигнаних у чужину брат в заплакати щирою сльозою над сьвіжою могилою свого Брата, заплакати тим дужче, чим більше важкою була рана, завдана нашій Неньці-Вітчині.

І коли нині — хоть лише спомин остав з самої події — на її згадку керваве ще руське серце, коли наші братя по обох боках кордону стогнуть під важким ярмом своїх опікунів, то тим прикрійше і більше жалко стає, що під так урочисту хвилю стрічаємо людців-запроданців, єства, що відцурали ся свого народа, своєї мови і віри, що не лиш оподалік стоять від того масового „живого“ руху, а ще прикладають свою юдину руку на те, аби катівська власть темноти обняла ширші круги, аби осліпити й тих, що прочули. І як колись Юда — переводячи своє нікчемне діло зради, не оцінював підлоти свого вчинку, засліплений жадобою блискучої мамони, жадний за всяку ціну її здобути, так і нині новітні Юди руського народа засліплені жадобою „рублей“ і похвал „от можних сего сьвіта,“ не глядять на підлоту своєї ренеґатської роботи, а пробують розбивати усяке діло, на якім знати печать сьвітла і правди.

Бо совині очи не зносять соняшнього сьвітла, а юдина совість не в силі погодити ся з правдою.

Як по усій Америці, і ми скликали народне віче до Woonsocket, R. I., на день 4-го вересня с. р. Віче було заповіджене на 4 годину, та вже на дві години перед тим народ виповнив галю.

І радувало ся твоє серце, коли ти бачив, що многі вічевики не жалували ні труду, ні коштів, аби прибути на се народне сьвято. Були гості з Fall River, Mass., з Providence, з Manville та з инших дооколичних плейзів. Та попри них появили ся на гали й чужі нам людці-шизматики, що за всяку ціну постановили собі розбити отсе віче. А що їх була лише мала горсточка, тож вони звернули ся о поміч до тих Русинів, які належать до т. зв. старої партії, хоч сі послідні стоять твердо при своїй руській католицькій Церкві і вірі.

І коли п. А. Швець отворив віче — бо о. Довгович не міг на час прибути з Бостону — вказуючи на ціль, задля якої скликано його і предложив вибір предсїдателя і секретарів вічевих, шизматики і подражнені в своїй амбіції їх союзники запротестували проти поданого вибору. А щоби при голосованю таки їх сторона не перепала, счинили крик і сварку так, що ніяк не мож було говорити, бо один другого не чув. Усякі персвазії: ми не зійшли ся тут сварити, нехай вічевики від себе подадуть предсїдателя і т. и. не помогли, бо людцям ходило о замкнене віча.

Що йно вечером вже, коли на гали появив ся прибувший з Бостону о. В. Довгович, успоїлось зовсім. Всі — видно було — вижидали від него розвязки сеї будь що будь прикрої справи. Та наш сьвященик розвідавшись, про що справа йде, сказав, що нам треба доконче віче відбути, бо на те ми тут і зійшли ся, а без спеціяльно вибраної президії можемо обійти ся, бо вона de facto (в дійсности) була.

І не тикаючи сеї болячки, приступив відразу до річи. В тричверти годинній промові представив справу народнього шкільництва в Галичині, розказуючи про многі події як наочний сьвідок, виказуючи по числам, в якім відношеню стоять руські школи до такихже польських, як тяжко добути одну сільську руську школу, кілько борби треба було звести, аби отворено державну касу на одну руську ґімназію, хоч Русини так само — коли не більше — платять до тоїж каси кервави данину податків як і другі народи Австрії, як довго вже домагають ся Русини правно належної і конституцією забезпеченої їм найвисшої школи руської себто руського університету у Львові, та всякі домаганя, петиції, ба навіть завзята борба наших народних послів і в парляменті і в соймі — все те оставало без успіху, без відповіди. Ляхи — ся „moderna wysoko-kulturna dzicz“ ужила всїх способів і своїх впливів так на цїсарськім дворі у Відни як і перед міністрами, аби руський нарід очернити, представити темним, диким, варварським, неспосібним до ніякого поступу, до якоїсь висшої просьвіти. Через те послїдовало огірчене в кождім руськім серцю і увесь руський галицький народ почув ся приневоленим взяти ся за острійшу тактику борби, о сьвітло для себе і своїх діточок. Борба перенесла ся до самої сьвятині науки, на університет, а ляцькі академики, наховстані лайдацькими професорами, рішили відбути сю борбу кроваво, аби choć nie honorowo, ale zdrowo заначити свою брутальність і опіку, яку вони находили у своїх властий. Вислїдом тих борб попри инше було й те, що сего року упав по нашій стороні труп, полила ся невинна кров бл. п. Адама Коцка. Через те, коли на так остру дорогу зійшла борба наших братів у старім краю, що ляцька безчесна, лайдацька рука зажадала аж крови і смерти нашої і нам не годить ся спати сном блаженних та приглядатись сліпими очима, як наші братя один за одним будуть лягати в домовину. Ми — американські Русини — хоч не можемо взяти дійсної участи у тій борбі з непрошеними опікунами і катами, можемо і мусимо помочи їм і морально і матеріяльно. Нині є нашим найсьвятійшим народним обовязком себе і других братів осьвідомити і просьвітити, грімким голосом запротестувати проти надужить і кривд, заподіяних нашому народови, і своїми хочби й послїдними лептами здвигнути свою рідну школу на рідній мові, бо: „в своїй хатї своя правда і сила і воля“, бо тільки з рідної нам школи вийде руське поколїнє таким, якогоб і Бог і ми собі бажали. Чесна і справедлива борба, яку досї вів руський народ, мусить побідити, як сьвітло побіджує темноту.

Грімкі оплески слухачів дали наглядне сьвідоцтво, що вони єднають ся у тій думції, для сеї цїли і борби.

Відтак виступив другий бесїдник п. М. Чагарин, зачинаючи свою промову красним віршом власного утвору, у якім накликував братів, аби покинули бездїльність, оспалість, а стали до борби, до житя. Галицькі страйки, се знак найчорнїйшої біди руського хлопа, а причиною усього того лиха є ніхто инший, як ляцька шляхта, якій усе здаєть ся, що руський хлоп ще й нині обовязаний робити їй панщину. На ляцьку шляхту має робити руський народ, аби було їй за що гуляти та в карти грати. Та народ прозрів, почув себе свобідним і сьвідомим і нині не бути вже панщині.

П. М. Пшоновський з Providence розказав про ріжні, а несчислимі надужитя галицьких урядів. Куди не повернеть ся бідний Русин, а усюди йому жбурне перший ліпший писарина таким прізвищем, що стидно його ту й назвати. З усіх сторін Ляхи постановили напасти й знищити руський народ, але се їм не удасть ся, бо народ то жива сила, то само житє, яке побідити годі. У тій борбі і нам треба стати поруч наших братів і допомочи їм усіми силами, а побіда буде наша.

Говорив ще п. Л. Швак; плакав над тим, що галицький сойм відобрав запомогу товариству ім. Качковського (голоси: За російський патріотизм), накинув ся на нашого посла п. Кивелюка, який по його думції спричинив відобранє субвенції, а відтак накинув ся ще на американську ґазету „Rusin“. Причина того була у тім, що — мовляв — сьвященики, і то руські, видають ґазету для руського народа латинськими буквами тай не на руській мові. Заключенє: що ті сьвященики хочуть руський народ не просьвітити та повести на руську сторону, а ословачити чи ополячити.

Коли бесїдник скінчив, присутний сьвященик, о. Довгович, чув ся приневоленим пояснити отсю другу справу, бо многі, не знаючи сеї часописи, моглиб були справді думати, що річ має ся так, як її представив п. Швак. Чиж руський народ з угорської сторони виноват у тім, що Мадяри — подібно, як у нас Ляхи — не дали спромоги вивчитись йому по руськи читати та писати? Чиж через те, що та частина руського народа не знає руського письма, вже має бути усіми погорджена? Чи противно повинні і мусять найти ся люди — а такі Богу дякувати найшли ся — котріб заопікували ся тими Русинами і завернули їх з дороги ословаченя та змадяризованя, на яку вони дійсно й зійшли. І цїла саля відгукнула ся справедливим осудом та посипались горячі оплески на адресу тих угорсько-руських сьвящеників, які взяли ся за видаванє „Русина.“

Відтак промовляли ще пп. Т. Маґаляс і А. Швець. Оба бесїдники в річевих промовах виказували пластичним способом усї наші кривди та нехтованє наших прав, говорили про усе те, що кождому галицькому Русинови звісне аж надто, бо майже від колиски. Від самого уродженя аж до гробової дошки переливаєть ся йому від того добра з ляцької ласки, а коли та панська ласка не смакує хлопови і коли він посьміє обурити ся на се „uczciwe i szlachetne“ опікунство, то пани у відповідь знають поставити не справедливість, не християнську любов до свого ближнього, а цїлі компанії жандармів та війська і грають ся житєм руського хлопа мов дикі зьвірі. Не перша се кров, й не перше житє вкоротилось з їх вини, та тим більша буде Божа месть, яка досягне їх напевно.

Особливше враженє викликала бесїда п. І. Чагарина, який, хоч і неписьменний, дуже гарно і поетично змалював ту борбу нашої студентської молодїжи о свою рідну школу. Дїти наші — студентство — казав — се наш рідний любий цьвіт у нашому таки власному городї. Та до того города залізли чужі люди — розбишаки; не могли підгризти коріня, то насильно виривають його з рідної землї, аби він не пишав ся на нашім городї, аби ми ним не тїшили ся, не гордували сь. Та з тим більшою завзятостю нам, батькам того цьвіту, треба стояти на сторожі того города і пильнувати, аби непокликана злодійська рука не понищила квіток, треба стояти на сторожі того города і пильнувати, аби непокликана злодійська рука не понищила квіток, треба нам підливати їх своїми власними руками, аби вони видали зі себе здоровий овоч науки, хосенну працю для дальших поколїнь.

До голосу записало ся було ще декількох, та задля пізної пори порішено лише предложенє резолюцій, які вічевики приняли через акламацію. Ось вони:

1. Руське народне віче в Woonsocket, R. I. узнає покійного Адама Коцка народним мучеником за сьвяті права наші і висказує свій сердечний жаль і співчутє осиротілій Матери і Родині.

2. Протестує проти тих безправств, яких Ляхи допускають ся на нашім народї і висказує погорду австрійському правительству, що пішло на вислуги ляцьким панам.

3. Домагає ся строгого і безсторонного слїдства в справі послїдних подій на львівськім університетї і справедливого потягненя до відвічальности виновників.

4. Домагає ся приверненя тих законів і привілеїв, які нашому народови правно належать ся, а особливо домагає ся як найскорійшого основаня руського університету у Львові.

5. Заявляємо нашим Братям в старім краю, що у борбі за сьвяті права наші єднаємось з ними і по своїм силам допоможемо їм у нїй.

Честь і слава усім, що йдуть на здобутє сьвітла і правди!

Годить ся піднести, що на віче прибуло поважне число дївчат і жінок. Видно, що й вони інтересують ся чимсь більше, як тільки домашним ґосподарством. Честь і слава Вам, руські жінки, що умієте оцінити вагу народних справ і народної сьвідомости, бо лише щиро народні, патріотичні матери виховають нам поколїнє, що любити ме своє рідне та з'уміє постояти о свої права. Слава і признанє усім, що потрудили ся коло сего віча, що доложили й від себе цеголку до тої великанської будови, у якій має зродитись сьвідомість і сила, правда і воля нашого люду. Лише через орґанїзацію, навіяну духом любови, з'єднану в стремлїню до правди, ми станемо сильні, могучі і страшні для наших ворогів.

Після оголошеного звіту на самім ще вічу зібрано на рідну школу $22.73.

Жертвували отсї добродії: п. А. Швець $1.50 — по $1.00 пп.: Т. Маґаляс, М. Чагарин, Й. Чагарин, І. Чагарин; — по 50 цнт. пп.: Он. Червінський, П. Куцярский, Й. Довбовус, Н. Лисий, І. Швець, А. Ковальчук, М. Веселюк, А. Чачковський, І. Ропко, С. Тимків, Ф. Варжибок, М. Галас, Д. Ковальчук, А. Палїчевський, М. Карась, Ст. Виспянський, Ксеня Бирич; — по 25 цнт. пп. Марія Ропко, Ірина Ропко, Марія Дриндак. Дрібними датками зібрано $5.98, а дня 5. вересня на парастасї за упокой бл. п. Адама Коцка $4.13 і додатково пізнїйше $1.25 і $2.00 від о. В. Довговича. Гроші сї в сумі $28.11 передав п. Теодор Маґаляс на мої руки, які я вислав на адресу „Дністра“ ч. кн. вклад. 6800 як слїдує, 14. вересня 1910 р. (Boston North Postal Sta., Mass.) число реціту 42443 $26.93 або 132.01 К. і дня 20 вересня 1910 р. (той сам офіс) число реціту 42645, $1.64 або 8.04 К. До сеї суми п. Зарицька доложила 45 цнт. і 23 цнт. на оплату порта, що й вчинено по її волі. За усї ті щедрі датки сердечне руське „Спаси Біг“ складаю отсим в імени комітету усім добродіям. Бог Всевишний сторицею нехай заплатить Вам за Вашу щедрість, бо Вашими лептами може неодна бідна руська дитинка отримає сьвітло рідної науки на славу нашого народа і на забезпеченє його будучности.

о. Вол Довгович.

На слїдуючий день 5-го вересня відправив о. В. Довгович в місцевій парохіяльній церкві сьпівану Службу Божу для тутешнього братства „Запорожської Січи“, якої заходом скликано було вчерашне віче. В часї богослуженя виголосив проповідь до братства, у якій виказуючи на фактах любов козацтва до своєї віри і народу, загрів присутних, аби й вони вступали в слїди своїх батьків і чесним патріотичним житєм стали гідними тої славної назви: січовиків. По Службі Божій відправив ще парастас за упокой бл. п. Адама Коцка, на якім зібрано ще $4.13.

Слава запорожському товариству, що не остало по заду инших міст, а дбало і дбає о просьвіту і народне осьвідомленє своїх братів. Сїйте здорове зерно правди, а сторичний плід, обильні жнива зберуть Ваші дїти на славу нашого народу і на милий спомин по Вас. Бо найкращим спомином, який може лишити чоловік на сїй земли, се його добрі дїла.

Богдан.

„SWOBODA"
(LIBERTY)
The Ruthenian Weekly
184 Hudson St.,
Published every Thursday at 184 Hudson St., New York, N. Y.

Published by
The Little Russian Nat'l Union of America.

Established 1893.

ANTH. CURKOWSKYJ, editor,
184 Hudson St.,
NEW YORK, N. Y.

K. KIRCZOW, manager,
NEW YORK, N. Y.

Terms: Two dollars a year.

Advertising rates furnished on application.

Entered as second-class matter December 21 1906, at the Post Office at New York, N. Y. under the Act of Congress of March 3, 1879.

„Свобода"
часопись для руського народа в Америцї і орґан „Р. Н. Союза", виходить що тижня в четвер і коштує:
в Америцї на 12 місяців ... $2.00
до стар. краю на 12 місяців $2.00
в Америцї на 6 місяців $1.00

Оплачувати ґазету треба всегда з гори.

Адрес:
„SVOBODA"
184 Hudson St., New York, N. Y.
Телефон 7074 Spring.

Дописи просить ся писати лишень на однїй сторонї картки. Дописи непригожі до друку ниищить ся, наколи з гори не було назначено, що жадає ся їх звороту і не було залучено марок на зворот.

Бреши та міру май!

(Причинок до історії царославної правдомовности).

Добре то писав наш „Шершень" у своїм посліднім числї за господина Боруха, що у „Боруха видно горе, бо що вшиє то розпоре". І то щира правда. В 33 числї шизматицького „Свѣт-а" бабрає Борух, що в 3-го Str. не перейшла до гр. кат. церкви сьв. о. Николая в Пасаїку „ані одна нога"! А вже в слїдуючім числї 34. пише той сам бабрайло таке: „Перше гр. кат. ісповідники, а пізнїйше шизматицькі, збунтувались через те, що не удало ся овладїти гр. кат. церковю на 3. Str." Отже у Боруха так як у патлатого його Владики — є дві правди і два язики — бо раз каже, що з шизми не перейшла ані одна нога на гр. кат. віру, аж ту раптом і то за тиждень пише, що вже збунтували ся „пізнїйше шизматицькі ісповідники"!! Видно, що Боруха годували мати як був малим самими маківками, або мусїло помотати ся йому в голові з надмірної ревности в пропаґованю шизми. Боїть ся сарака, щоби москалї не прогнали на сто вітрів, так як зробили з його краяном, не меншим „попечителем сьвятої шизми", Шлянтою (а тогди хоть сядь Гершонь та плач), та нуже гавкати на всї заставки що слина на язик принесе. Най-би вже і брехав, коби ся лише не повісив з великого фанатизму, а то буря могла би наробити Богу духа винним Американцям шкоди.

А тепер послухайте робітники і робітницї руські, як то забезпечили москалї в спілцї з Борухом запроданцем Вашу працю-кервавицю, церков на 3. Str. Борух пише таке: „Ми (Москалї і ренеґат Борух) записали добровільно церков на 3. Str. на російського Архипиша in trust for the Congregation"!!! Чи розумно Вам Русини з 3. Str.?! Ваша церков вже не Ваша, бо вже записав Борух чортови свою душу, а вашу церков бідному російському найвисшому архієреєви царю Миколущі!! Але, що теперішна церков деревяна і стара не надає ся на дарунок найвисшому настоятелови і видимій голові шизматицької церкви царю Миколущі, тому ухвалили також добровільно побудовати церков за сто пятнайцять тисячів долярів!!! Бідний Борух все ще себе дурить, що його викроплять Москалї на батюшку (так як Шлянту хиба!!) ну і тому мусить крутити як швець скірою, а часом і язик вивалити з брехання, щоби батюшкою остати. І чомуж наш Русин має перестати бути „дурним Іваном" і не помочи бідному Борухови видрапати ся в батюшки?! Чому галицький колтун не має зложити на російського царя сто пятнайцять тисячів долярів на нову царославну церков на 3. Str. в Пассаїку? Хиба би не був колтуном!! Нам здає ся, що тепер не здурить Борух нашого робітника і робітницю своїм бреханєм і тих мудрих, російських колтунів не буде вже понад два тисячі, бо поутїкають від здирства російських еґзекутників не на однїй нозї але такой обома і то бігцем.

Борух боїть ся, третої церкви в Пассаїку як чорт води! Він каже: „по-що то людей розбивати і здирати з послїдного цента". От і маєте оборонця Боруха народолюбця!! Той замакіяверний фільозоф єсть тої гадки, що дванайцять тисяч долярів зтягнути з тисячу народа єсть здирством, а вже не єсть здирством стягнути з народа хотяй-би було 2000 душ сто пятнайцять тисячів долярів. Таж рахуй а увидиш, що єслиби було всїх московських калакунів і галицьких колтунів ренеґатів два тисячі, то на кожду душу випаде 1150, словами тисячу сто пятьдесять долярів на голову, але ти не дaш, твій батюшка також не дасть і цента на церков, а борше возьме те, що покаже ся, і єще більше треба буде розписати розмету на голову.

Конкуренція троха за велика на бідний робучий нарід і кождий се видить, що будова церкви за сто пятнайцять тисячів на бідних руських робітників, єсть чистою руїною так цїлої громади, як і кождого з осібна. Московські підлизнї кажуть, що розмет 10 долярів, який тепер ухвалили не єсть великий, але чому они не скажуть того, кілько то разів ухвалять стягнути з народа по 10 долярів заким натягнуть на сто пятнайцять тисячів?! Борух з Клопотовським думають, що руський робітник такий дурний як они мудрі і тому не загикнувши ся кричать в церкви, в гали, при барі, на стритї і по російських шматах-ґазетах, що дванайцять тисяч долярів єсть більша сума від сто пятнайцять тисячів!! От чому то Борух боїть ся третої церкви; він не бояв би ся нїколи униятської церкви такої і з таким порядком-господаркою, як на 1. Str. котра платить самих відсотків (interest-у) айришським біскупам, польським ксендзам, та ріжним trustам 4.800 річно, але боїть ся за те тої третої, бо знає, що трета церков перешкодить Борухови у викропленю його на батюшку. І тому бере Боруха кацапська пасія!! Борухови напсувало найбільше крови те, що дівчата утекли від шизми, навернули ся до своєї рідної церкви, а в додатку дали на будову своєї церкви позичку та кличе в розпуцї: „Коли маєте гроші, дайте їх до банку (чи не жидівського?) або позичте честним (Москалям) людям!! Хто то є тї честні люде?! Та вже нїхто инший як Клопотовський, Борух і шизматицькі церковні урядники! Они за гроші і маму свою рідну продадуть і віри своєї зречуть ся і станутъ ся розпинателями самого Христа Бога не то що — але дайте їм гроші!! А Борух за що пійшов до Москалів на службу, як не за гроші? Таж той сам Борух написав книжочку під наголовком: „Слово о Extra православній місії в Америцї" 1906 р., а в тій книжочцї паплюжить Москалів, архієреїв российських, протоєреїв, батюшків послїдними словами, а коли москалї показали Борухови російський рубель, зараз Борух став їх приятелем а найбільшим ворогом того всего, чого так завзято перед тим боронив!! Тому Борух кличе у своїй дописи: „дайте дівчата гроші чесним людям" Борухови, Клопотовському і т. д. бо они мають шизматицьку чесність!! Одно, що сказав Борух у своїй дописи, можна признати за добре а то пересторогу до робітників словами: „Но за то, коли будете помагати жертвами або позичкою на будову шизматицької церкви Бог нїколи Вас не поблагословить!!" То суть його власні слова — Боруха поклик і я бою ся лише того, чи не схоче Борух від тепер плюгати на „шизму" а то у него не тяжко. Хто знає чи не наплюе такой направду на царославіє, шизму і свого невдячного Платона — єсли його лише не викропить на батюшку. Змінив раз свої переконаня, віру і совість, чомуж би не міг зробити сего другий і третий раз?! Таж він і так чесний ранеґат-запроданець — його не чіпить ся жаден встид. Йому плюньте в очи а він скаже: „покажи доляр!" Дайте доляр або і рубель, а він стане Вам і жидом, бо у него всюда добре і все чесне як може ся лиш попасти.

Іван Микитин
бувший шизматик.

Участь жінок в політицї

Нераз лучає ся нам почути дещо про жіночий визвольний рух, його мету, способи боротьби й успіхи. От напр. у Фінляндії і Норвеґії жінки є послами і радять разом з чоловіками в парляментї про справи свого народу. Часто ніжним жіночим серцем спочуваючим всїм бідним і угнетеним роблять вони богато добра свому краєви.

В Анґлії ідея визвольного руху веде тисячі женщин на вулицї, де нераз приходить до завзятої бійки з поліцією. В Польщі одна жінка, Роза Люксенбурґ орґанізує в соціялістичну партію тисячі робітників. І у нас Олена Пчілка Косар стає редакторкою тижневника „Рідний Край", що ширить політичну і національну сьвідомість серед великого 30 міліонового українського народа на російській Українї. Є і в Галичинї та на Буковинї кілька визначних женщин Українок.

Тих кілька прикладів показує, що женщини здібні до такої самої роботи, яку роблять чоловіки. І тому мають рацію, жадаючи собі таких самих прав, які мають чоловіки. Жінка також людина, яка трудить ся в житю може більше від чоловіка, двигає на собі тягар нинїшного суспільного ладу разом з чоловіком — чомуж їй не дати таких самих прав політичних?

А коли всьо на сьвітї здобуває ся лиш боротьбою, то й ідея жіночої рівности не перемінює ся в дійсність сама собою. І повстає могучий рух визвольний женщин, який обеднує широкі маси людий, творить партії і ріжні відтинки. Демократичний сей рух більшає з кождим днем так, як росте осьвіта і наука. Але і давнїйше були жінки, що брали участь в житю політичнім; вони виступали як одиниці в зовсїм иньших цїлях, мало коли піднимаючи голос подібний до нинїшного: „хто має обовязки і тягарі — той нехай має й права" Політика була для них висшим занятєм, до якого допускало їх звичайно високе уроджене і культура — (просьвіта). Нераз являли ся жінки дуже добрими полїтиками, від яких залежала доля цїлих народів і краів. Така була Катерина II. цариця російська. Ми не забудемо нїколи її лютих вчинків, якими скріпила могучість абсолютної Росії: зруйновання Запорожської Сїчи, заведеня кріпацтва і цілковитого знищеня автономії України. Сучасна їй цісарева Марія Тереса реформує свою державу дуже обережно і поволи і видає перші патенти про полекшене тяжкої долї панцизняних селян. Славна є також на весь сьвіт анґлїйська королева Єлисавета і богато иньших жінок, що своїм розумом тисячі мужчин могли би завстидати.

В нашій історії виступає княгиня Ольга Мудра, що перша явно ширила у нас грецьку культуру.

Крім тих „високо уроджених" жінок є ще велике число иньших, які придбали собі безсмертну славу, як наприклад Жанна д'Арк, названа Орлеанською Дївицею. Вона станула з білим прапором на переді недобитків француских і повела їх до борби тоді, як нї один чолокік не важив ся станути отверто до бою з непереможними Анґлїйцями і спасла Францію від загибелї. У Франції поставили їй в містї Орлеанї величавий памятник. Такої то слави діждала ся дївчина з селянського роду за свою велику любов до пригнобленої вітчини.

В часї великої революції, що вибухла в Парижи 1799 р. брали жінки живу участь навіть в кровавих боях. З поміж жінок провідниць найславнїйші суть: Теорань де Мерікур, яка жадала утвореня осібного жіночого бойового відділу, Олімпія де Жуж, що після „проклямації людських прав" видала „проклямацію прав женщин і горожанки", якої перший параґраф говорив: „Женщина родить ся вільною і має таке саме право як мужчина", Роза Лякомба, що заснувала „братне товариство революційних амазонок" і була першою його головою. — Отсе приміри мужеської бодрости і відваги у женщин. Далеко частїйше з'являли ся жінки, які дивували всїх своїм спритом і політичним розумом. Завдяки жінкам заключено після довгої війни мир в Камбре між Франціею і Еспанією. Жінки вгасили неоден раз страшний полумінь бою в його початку. Але є ще і тепер такі люди, що не покинули ще того фальшивої думки, неначеб то жінка була лиш на те, аби служити чоловікови, а навіть терпеливо зносити його примхи.

Тимчасом тисячі прикладів в минувшині і в теперішности показує, що женщини спосібні до політичної і всякої публичної дїяльности. І щасливий той народ, котрий має просьвічене жіноцтво, яке займає ся всею душею народними справами. Нїхто так, як женщина не потрафить ввоїти в дїтий любов до свого рідного і заохотити їх на цїле житє до завзятої боротьби за права свого народа. Тому, братя товариші, просьвічуйте своїх жінок і дочок, давайте їм читати ґазети і книжки, зацікавлюйте їх всїми народними і політичними справами, якими самі займаєте ся і за які борете ся. Може серед тих прибитих домашною працею женщин і дївчат є неодна велика орґанізаторка, котра причинить ся до переваженя ваги долї і гаразду на сторону української народної справи.

Царославні а дикарі.

„Яке їхало, таке здибало" — каже народна пословица. Таке можна би сказати і о царославних. З великої дбайливости о душі, а радше о рублї і доляри уганяють вони як Марко по пеклї по цїлій Америцї, шукаючи собі приклонників. Та не мають якось щастя — пастир є, а череда не держить ся чомусь купи, розлазить ся. Власні їх люди утікають від православія мов від азійської холери або чуми, бо пізнали ся уже добре на хитрих лисах. „Навертанє" же між нашими не приносить „бажаних „успѣховъ." Так і щож їм бідолашним дальше робити? Взяли ся проте тепер на иньшу штуку: почали пхати ся до дикунів і між ними шукати приклонників. Навертанє диких, то річ дуже гарна і взнесла і ми не маємо нїчого проти тому, однак навертаючий мусить бути сам наверненний, не може бути крайно глупою людиною і повинен мати в голові розум, а не сїчку.

Серед такої малешої паґінки царославних батюшки втнуть нераз таку дурницю, що хоть берись за боки та сьмій ся.

От і тепер найстарший їх патлач, Платон, загнав ся десь аж в Аляску, вишукав собі дикунів і там між ними поребував якийсь час. Видно, що вовка все тягне в ліс... Та лихо його бери, не наше дїло, що він там робив і як „подвизав" ся. Нам чудна лиш його промова, яку він тримав по своїй поворотї з Аляски, а котру то промову „Свѣт" скваппо надрукував, чим зробив цїлому царославію правдиво медвежу прислугу, а нам отворив очи і показав хто то дійсно є — царославне стадо. В однім з послїдних чисел „Свѣт-а" загорів царославний ступайка Платон вовчою любовю до дикунів. Пише він, що они дуже полюбили православну „вѣру" (цікаво було-б знати, коли мали на се час!), що православе вельми скоро між ними ширить ся, а вкінци каже таке: „Намъ, православнымъ нужно брать примѣръ отъ тыхъ то дыкихъ племенъ"...

От і вилїзло шило з міха! Гарне то ваше царославє, коли ваш архієпископ „алеутскій и сѣверо-американскій" завзиває публично брати примір аж від дикихъ!... Ґратулюємо!

Нехайже тепер наші люде, затуманені царославною ду-

рійкою добре над тим призадумають ся.

Ми зі своєї сторони вдячні Платону за так щирий вискаэ і в нагороду за те жертвуємо йому кишеню зі штанів Івана Кронштадского або поньчоху Катерини II. Цар же Николушка повинен жертвувати від себе хоть одну сотню нагаїв.

Ант. К.

Білий крук.

В ч. 39-ім польської часописи „Ameryka-Echo" появила ся коротка але вельми характеристична нотатка під заголовком „W imieniu prawdy." Подаємо її в цілости:

„W imieniu prawdy.

Czytamy w „Dzienniku Związku Polskiego" z dnia 14-go b. m.: **Arystokraci sprzedawczyki.** Ten sam „Dz. Z. P.," który chce wszystkie słowiańskie narody w jedność skleić i stworzyć jedno wielkie państwo (na czele zaś ma stać „Dz. Z. P.), pisze z ubolewaniem, że Klemens hr. Dzieduszycki z Martynowa Nowego sprzedaje na parcelację wieś Demianów „ruskiemu bankowi." Ja zaś myślę, że Demianów, to tak zwana Czerwona Ruś, czyli należy do Czerwonej Rusi i że hr. Dzieduszycki nie sprzedał Niemcom, ani Moskalom, tylko temu ludowi, których pradziadowie i dziadowie pańszczyznę robili i kije brali na tym gruncie. A zatem niema co ubolewać „Dz. Z. P.," że znów przepada kawał ziemi polskiej, bo ona zostaje tam, gdzie była, w ruskiej wsi i między ruskim narodem.

Szymon Litwin.
452 N. Ashland Ave., Chicago, Ill."

Правда? Дивіть ся, як сей „Звйонзек," що на своїх відзнаках має і герб Руси, що в своїм статуті стремить до „zjednoczenia Polaków, Rusinów i Litwinów" пінить ся на відомість, що руське село перейшло в руки руської інституції. Видно, що Польонія корчить ся, що історична Немезіс мстить ся на сих грабежниках, що після Казимирівських та Ягайлонських ідей загарбали нашу „молоком і медом пливучу" країну, а лишають її майже пустарем. Та сей голос один, може на сотки тисяч Ляхів але й він для нас характеристичний, бо доказує, що ми панами на сій земли, що ми „не дамо ся, нас більше тут."

Памятайте панове від „Звйонзку," що ви, мимо сего, що заказились від „Слова Польського" вшехпольською отруєю, все таки маєте між собою людий, які ваші нісенітниці зможуть опрокинути.

А д. Шимонови Літвінови належить ся хиба лиш признане і подяка від усего руського народу. Се для „Звйонзку" добра реклама, а для наших людий, що суть його членами наука, в які орґанізації належить їм вступати.

Е. Г.

НОВИНКИ

КАЛЕНДАР.

Вересень

29	Ч	Евфимії
30	П	Соф., В., Н., Л.
1	С	Жовтень. Евфем.
2	Н	Трофима
3	П	Евстахія, Тат.
4	В	Кондрата,
5	С	Фоки Іони пр.

— Минувшого тижня почала і скінчила ся в місті Cleveland, Ohio XI. Головна Конвенція Русько-Народного Союза. Одною з найважнійших змін, яку узнала конвенція за відповідне зробити, було ухвалене зміни назви і чартеру Русько-Народного Союза на „Греко-католицький Руський Союз" з усякими дальшими консеквенціями, які за собою така зміна потягає. Дальшою замітною зміною є ухвалене побільшеня обему „Свободи" з дотеперішних 8 на 12 сторін. Незабуто і про наших рідних, борючих ся в Галичині о кращу долю і ухвалено гойні жертви на всякі патріотич. цїли Подаючи на разі сі коротесенькі вісти з ухвал послідної Конвенції пічнемо з слідуючим числом печатати протокол, на підставі якого доперва буде можна виробити собі ясний образ сего переломового факту в житю нашої заморської України.

— Заходом тов. „Подільска Січ" в Ню-Йорку відбулись збори Збаражчан дня 18. вересня в справі приватної Ук. ґімназії в Збаражи.

Вибрано комітет до збираня складок, в який увійшли М. Бучак, Т. Валїгра, В. Барильский, Л. Вітенько, П. Мороз, П. Ковальчук, В. Дженжера, Д. Кінах, Д. Робак, А. Микитюк, А. Куш, М. Марчак, Г. Панахида, Н. Данилевич, А. Флюрко, М. Гармаюк, М. Романюк, Т. Яремчук, А. Кальба і П. Романьчук. По сім зложено слідуючі жертви:

В. Наумович 10 долярів; Анд. Бучак, Г. Осінчук, М. Крук, Т. Валїгура і Дячун по 5 долярів; Т. Яремчук 3 дол.; А. Куш, М. Бучак, П. Данилевич, О. Мащок і Д. Красновский по 2 доляри; Д. Лисабей, Я. Лановий, Т. Станіславский, П. Ковальчук, Д. Робак, П. Мороз, В. Дженжера, І. Адамович, М. Марчак, Г. Адамович, П. Романьчук, В. Войко, Л. Вітенко, Г. Панахида, Д. Кінах, В. Барильский, І. Бобак і В. Скалецкий по 1 долярови; С. Ковальчук і А. Микитюк по 50 цт. Разом 67 долярів за які вислано 335 корон на приватну українську ґімназію в Збаражи до рук Др. Володимира Біліньского лїкаря в Збаражи.

Члени Под. Січи.

— Незнанє прав еміґрації. Мимо частих остережень і поучаня, несьвідомі чи не знаючі прав еміґраційних Злуч. Держав, поносять дальше ріжні жертви і наражають ся на страту часу, гроший і здоровля. От приміром сими днями прибув з Европи на корабли „Cleveland" один 70-літний ґосподар Севастіян Лесяк враз зі сином. Заосмотрений він був в тікет желїзничий до Cleveland і мав при собі 500 долярів готівки. Комісія еміґраційна відмовила вступу Лесякови (вітцю) з причини старости, сина же узнала за упослідженого на умі і призначила обох на депортацію.

— Проти топленя трупів. Як відомо дотепер, померших підчас подорожи на кораблях подорожних вкладано до умисне на сю цїль призначеного мішка і кидано у филї морські. Тепер власне зорґанізовало ся в Філядельфії, Па. одиноке товариство, яке має на цїли розпочати працю, щоб померших на кораблях пасажирів не топлено в морю. Причиною заложеня сего цікавого Товариства був слідуючий случай: Підчас морської їзди умер на корабли визначний філядельфійський сьвященик W. McLoughlin. Бездротним телеґрафом повідомлено о тім його родину, яка сею самою дорогою просила капітана корабля, щоб тіло помершого задержав і привіз до порту. Капітан однакож не вислухав просьби родини і вкинув трупа в море, щоб його пожерли риби. Той поступок викликав серед католицьких товариств велике обуренє і одно з них „Імени Ісус" постановило запротестовати проти подібним випадкам на будуче. На разі поручено сьвященикам порозуміти ся в тім зглядї з корабельними компаніями, аби одержати їх опінію. Наколи однак се не поможе, тоді Товариство розпічне з корабельними компаніями борбу, обіцюючи приневолити їх до виповненя бажань пасажирів.

— Цікавий „файт." Немалу бучню урядили собі в Америцї наші доморослі кацапи з „істиними" царославними з матушкі Расеї. Олифантська „Правда" і „Американская Русь" закидають „Свѣтови" і його чорносотенцям, що навіть вусом не моргнули і не урядили поминального Богослуженя в роковини смерти такого „ґенія" як Наумович, а чекали на них, будьмо галицьких кацапів. „Свѣтъ" знов оправдує ся та каже, що власне они шанують Наумовича, а найбільше лиха і погорди зазнав він як раз між галицькими „хахлами" і каже, що могли еще „нємножко" чекати... Який-же той олифантський няно дурний, як то кажуть — старий а розуму не має. Таж кацапня не дбає о своїх „труждєннікоф" не лише по смерти, але навіть за житя, бо інакше їхній стовп Руданич не був би з надміру любви до матушкі Расеї аж повісив ся, а його тіло мусїли міські власти спалити, бо не було кому похороном занятти ся, а другий „столпъ" Луцик не скитав би ся по сальонах, та не зміняв що 10 годин партій.

— Спис населеня (конскрипція). В Австрії буде переводитись в цїлій державі в місяци січню 1911 р. спис людности. Не знати, чи і там кацапи судуть подавати себе за Russen як то учинили в Америці.

— Польський директор ґімназіяльний хабарником. Директор II-ої польської ґімназії в Станиславові (Галичина), завзятий польський патріот і шовініст, зістав оскаржений „колеґами" о хабарництво. Справа мала ся так: Два професори Поляки внесли донесенє на директора Ляховского до краєвої ради шкільної, що п. директор бере від Жидів хабарі, а опісля виконує пресію на учителів, щоби вони пускали при іспиті учеників, які рішучо не є приготовані. Жалують ся ті професори в своїм донесеню, що нераз п. директор пускав на власну відвічальність ученика перепавшого при іспиті, мотивуючи свій крок тим, що він приватно питав сего ученика і набрав переконаня, що ученик доволї підготовлений. Гарний педаґоґ!

— Ось перед нами нова статистика еміґраційного уряду: виказ прибувших тут еміґрантів в місяцях липень і серпень. В тих двох місяцях причалило до тутешних портів 3354 Русинів-Українців, 2560 Москалів та 15.392 Поляків. Всїх еміґрантів загалом прибуло 151.727 з якого числа депортовано 2552. Маленьке число Русинів в порівнаню з Поляками опять вказує на роботу всяких еміґраційних польських інституцій які навіть і з ніґра готові зробити Поляка, коб лиш він був білий. І ті відносини не змінять ся доти, аж доки ми не будемо мати свого еміґр. дому.

— Малпа — прихильниця дітий. В місточку Гереєранж в західній Франції пропало двоє дітий около 2-ох літ. Близько того місточка розложили своє шатро цигани. Підозрінє впало в першій мірі на них, та найдокладнійша ревізія була безуспішна. Цигани заявили, що і їм пропала що найбільша малпа. Малпу знайдено а враз з нею і двоє пропавших діточок в ямі, де вона устроїла собі леговиско. З дїтьми обходила ся вона ніжно, — тілько розібрала до гола, положила на солому і прикрила одежию. Відібрати дїтий удало ся лише по тяжкій боротьбі з сильною малпою.

— Контракт з ворожбитом. Селяни Великого Капанака під Тифлїсом (Росія) заключили з ворожбитом Дїлґендіяном ось такий цікавий контракт: „1910 р. 28. червня, село Великий Копанак. Ми, мешканці Вел. Копанаку, з причини рік-річних градів, які вибивають наші посіви, наймаємо жителя Константинополя Араменеа Дїлґендіяна за 60 рублїв в рік. на протяг 7 літ, з тим, що висше згаданий при помоги звісних єму средств чарівництва схоронить нас від граду. Колиб не сповнив своєї повинности, то наші гроші зверне наза:

ЗВІТ

Нисше підписаний комітет повідомляє усїх, що дохід, з представленя „Нещасне Кохання" яке відбуло ся дня 30. липня 1910 р. в Ню Йорку в сумі $81.00, і складка з Віча уладженого заходом Укр. Р. П. Орґ. Гайдамаки з дня 24. липня с. р. в сумі $19.25 вислано дня 16. серпня с. р. як „Жертви для жертв" на книжочку ч. 9000 Краєвого Кредитового Союза до Львова.

Всїм жертводавцям складаємо сердечну подяку і просимо заразом тих що деклярували а до сего часу ще не зложили на ту цїль своїх жертв, аби їх як найскорше доручили касієрови: П. Ярема 115 Ave A.

Григ. Кунашевский предс.,
Петро Ярема кас.,
Яків Корнат секр.

Всенародне Віче Русинів

в Brooklyn, N. Y.

в справі послїдних подій на львівськім унїверситетї відбуде ся

в недїлю дня 9-го октобра с. р. о годинї 4-ій по полудни

в Mayrovski Hall 83 N. 7-th St.

Родимцї! Явіть ся всї без виїмку. Справа так важна і пекуча, що злишнї мабуть слова заохоти до взятя участи в сїм вічу.

За Комітет
Петро Заячук.

Сензація.

Перший Великий Баль

устроює

ново заснована гр.-кат. парохія сьв. От. Николая в Пассаіку на дохід будуючої ся церкви

дня 15. жовтня (октобра) 1910 р.

в гали п. Ковальчика

86 2-nd Street, Passaic, N. J.

Початок о год. 2-ій по пол.

Чесних пасаіцких Русинів з Галичини і Угорщини, а також братів і сестер з Петерсон-у, Джерзи Сіти і околицї запрошуємо сердечно. Се перший баль нашої руської (не московської) громади. Прийдїть, погуляєте, пізнаємо ся і не одно горе забудемо!!

Комітет.

ЦЇНИ І ПРАВИЛА ОГОЛОШЕНЬ В „СВОБОДЇ“.

1) ОГОЛОШЕНЯ БИЗНЕСОВІ, які йдуть довший час (від 3 місяцїв до року) платять ся після спеціяльної тарифи, яку інтересовані дістануть на жадане листовно.

1-о, 2-о або 3-и разові ОГОЛОШЕНЯ БИЗНЕСІВ по 3 цнт. від слова за кождий раз.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ, як: мітинґи брацтв і товариств належачих до Р. Н. Союза поміщає ся безплатно один раз в рубрицї „Рух в Віддїлах Р. Н. Союза“.

ОГОЛОШЕНЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ПРЕДСТАВЛЕНЬ І БАЛЇВ по 2 центи від слова для брацтв і товариств належачих до Р. Н. Союза, а для товариств неналежачих до Р. Н. Союза по 4 центів від слова.

ПОШУКУВАНЄ ОСІБ І РОБОТИ по 2 центи від слова за найменче 10 слів.

КОНКУРСИ ПАРОХІЙ і иньші по 3 центи від слова.

ПРОПОЗИЦІЇ ЖЕНИТЬБИ по 10 центів від слова за найменше 10 слів.

Одноразове оголошене адреси 25 центів.

2) Належитість за всяке оголошене мусить бути прислана з гори та в цїлости. В противнім разї оголошене безуслївно не поміщає ся. Належитість за дрібні оголошеня можна присилати також почтовими марками

3) Кожде оголошене мусить бути в редакції на тиждень перед датою виходу того числа часописи, в якім воно має бути поміщене. Оголошень телефоном не приймає ся.

4) За зміст оголошень або за відвічальність оголошуючих ся в часописи фірм редакція не приймає ніякої відвічальности.

5) Кого-б скривджено, або в ким зле обходжено-б ся в тій фірмі, яка оголошує ся в нашій часописи, нехай про се сейчас повідомить редакцію, а коли подасть достаточні докази ошуства, викине ся оголошене несовісної фірми; кромі сего редакція доложить всїх старань, щоб ошуста потягнути до відвічальности.

6) Редакція має право відкинути або перервати яке небудь оголошене, не подаючи причин.

7) Редакція має право жадати від фірм або незнаних осіб, щоб прислали докази, що ведуть свій бизнес чесно і дійсно зможуть додержати того, що обіцюють в оголошеню.

8) В оголошеню мусить бути тільки правда. Редакція має право відкинути всяке підозріле оголошене.

9) Оголошеня мусять бути писані пером, виразно і на одній стороні паперу.

10) За дрібні оголошеня редакція не висилає ніяких поквітовань.

До всїх Вп. Секретарів і Орґанїзаторів Віддїлів Р. Н. Союза.

Звертаємо отсим увагу пп. Секретарів, щоби не присилали декларацій без виповненя сьвідоцтва лікарського, яке находить ся на другій стороні декларації, позаяк такі не будуть приняті. Члени понад 43 літ, мають предложити метрику або який инший доказ свого віку.

Рівнож при виповнюваню декларацій просимо на те уважати, щоби на декларації було подано на яке посмертне член хоче належати перечеркненєм слова **цїле** або **половину** посмертне (ого), кілько має він і його жена літ, ім'я жени або якого иньшого члена родини, після того, кому член записав посмертне. Секретарі мають уважати, щоби член заявив якої єсть віри. Не вистарчає сказати, що член єсть Русин або рускої віри, бо таких маємо вже кілька.

Член, котрий не вміє писати, має зробити на декларації пером знак хреста, уміючий писати має підписати ся власноручно на обох сторонах декларації.

Місячні справозданя т. є. друки на жовтих картках, як також адреси нових членів прошу виповнювати і присилати враз з деклараціями і розметом.

Від Головного Уряду Р. Народного Союза в Америці.

Вступайте до Союза!

„Руский Народний Союз“ — принимає членів до 45 літ житя. Вступне після літ.

СОЮЗ ПЛАТИТЬ:

В разї смерти члена кляси „А“ (цїле посмертне) $1000.00.

В разї смерти члена кляси „Б“ половину посмертного $500.00.

Посмертне за жінку або мужа члена кляси „А“ $400.00.

Посмертне за жінку або мужа члена кляси „Б“ $200.00.

Посмертне за дїти від $15.00 до $300.00.

В разї утрати: а) обох очий, ніг або рук $1000.00.

б) одної руки, ноги або ока $200.00.

Єсли отець родини в шпиталя божевільних, Союз платить що року родинї $150.00.

Хто хоче вступити до Союза, мусить вписатись також до брацтва, яке належить до Союза.

Рух
в віддїлах Р. Н. Союза

HAZLETON, PA. Бр. сьв. Кирила і Методія від. 185. Р. Н. С. подає до відомости своїм членам, що річний мітинґ сего братства відбуде ся дня 2-го жовтня 1910 р. в церковній гали о год. 1-ій пополудни. На сім мітинґу предложить ся справоздане касове, рівнож відбуде ся вибір нового уряду. Хто з членів не явить ся на сей мітинґ заплатить кари 50 цнт., урядник 1 дол. Всі довгуючі члени мають вирівнати на сім мітинґу свої залеглости, в противнім разї будуть виключені так з Братства як і з Р. Н. Союза. — Й. Стеч предс., Петро Семута секр.

NEW YORK, N. Y., Тов. „Зоря“, від. 69, подає до відомости, що річний мітинґ відбуде ся дня 1 го октобра 1910 р. о год. 8 ій веч. в Liberty Hall, 257 - 263 East Houston Str. Кождий член мусить ся явити на означений час під карою: урядник 1 дол. а член 50 цнт.

Антін Борщик, скр.

Пошукуваня осіб
(Оголошене в сїй рубрицї коштує по 2 цнт. від слова).

ДЕ Є

Лешко Хомка, родом з Команьча, повіт Сянок. Перед двома місяцями перебував в Олифанті. Пошукує за ним дочка його Марія. Хто би о нїм знав зволить подати менї його адресу:

Prokop Tkaczyk
1021 W. Fayette Str.,
Syracuse, N. Y.

ХТО ЗНАЄ

де є Гринько Крамар, родом з Головчинець, повіт Заліщики, Галичина. Тому два роки виїхав з Northampton, Pa. Пошукує за ним жена його Анна Крамар. Дотичні вістки просить ся слати на адресу:

P. Lozinski,
Northampton, Pa.

ДЕ Є

Михаїл Нїштук, котрий 4 лїт тому виїхав до Арґентини.

Пошукує за ним брат його.

Onufer Nisztuk
Branchdale, Pa.

В місяцю серпню приступили слідуючі нові члени до Р. Н. Союза:

Бр. сьв. Преображенія Госп. в Lorain, O.

В. 286. Панько Іван, Васькович Кульчицкий, Качура Петро, Ленець Николай, Струмеляк Г., Школьницкий Іван, Войцех Даніцкий, Янусєвич Йосиф, Школьницкий Войцех, Сапужак Йос., Школьницкий Юзеф, Даніцкий Томаш, Ґалічиньский Петро, Стисловский Іван, Стисловский Стефан, Крисько Іван, Шехніцкий Іван, Салак Іван, Школьницкий Іван, Дудяк Ілько.

В. 1 Сильвестер Станкевич.

В. 3. Жіньский Іван, Жіньский Мих., Чеміль Віктор, Винник Федь.

В. 6. Іляшевич Мігали, Попович Петро, Рошога Мігали.

В. 7. Ковік К. Павло, Роговский К.

В. 8. Горбий Матій.

В. 15. Виростко Михаіл.

В. 16. Ґавроньский Федор, Сивик Іван, Пелешчик Анд., Скірчак Олена, Давидяк Павло, Брунда Онуфрий.

В. 18. Панчишин Анд., Предзімірский Григорий.

В. 20. Цихонович Александер.

В. 23. Гащак Петро, Гаврила Йосиф, Іваночко Йосиф.

В. 25. Глива Андрей, Жилих Максим.

В. 28. Онушканич Митро, Онушканич Яцко.

В. 29. Хромчак Мих., Хромчак Петро, Яканич Френк, Паржник Марія, Федак Марія.

В. 30. Пітух Павло, Смолинець Григ.

В. 32. Тияшко Василь.

В. 33. Скотницкий Василь, Коник Андрей.

В. 36. Феш Митро, Феш Анд., Филяк Мих., Ґува Гнат.

В. 38. Валаш Юрко, Майкович Стефан.

В. 39. Шпак Симко, Шпак Николай.

В. 47. Лесейко Николай.

В. 41 Сьпівак Теодор.

В. 49. Сушневич Михайло.

В. 42. Кухар Максим, Чулїй Кухар, Дзюбиньский Мартин, Войтович Петро, Гамерник Еміліян, Кузин Іван.

В. 48. Степаник Еміль.

В. 53. Карт Михаіл.

В. 144. Лєховід Гафа.

В. 147. Кусень Іван, Процишин Йосиф, Білан Іван.

В. 151. Балабан Анна, Восіньска Катерина.

В. 152. Мікула Анна, Глават Зузанна.

В. 153. Малиновский Михайло Кіяк Олекса, Славич Максим.

В. 155. Дзюбатий Василь.

В. 157. Дудра Петро.

В. 162. Гусаниця Мих., Медвідь Стефан.

В. 174. Юшкевич Йосиф.

В. 166. Ковалак Михайло.

В. 167. Супранович Матеуш.

В. 168. Стек Василь, Будняк Прокіп, Король Теодор, Клим Петро.

В. 172. Балент Стефан, Каруш Василь

В. 179. Слоньский Михаіл, Кархут Михаіл, Паляк Андрей.

В. 198. Сайчук Семко.

В. 182. Роман Васко.

В. 188. Титанич Мих., Титанич Федор, Дзюнич Юрко, Дзюнич Іван, Недвіть Юрко, Титанич Іван, Коваль Станко, Колесар Дмитро, Роман Гриць, Мих. Стронбовский, Куминич Дм.

В. 190. Виняр Павло, Василек Яков, Диньдюк Мих.

В. 192. Гривнак Іван, Владика Пилип, Гривнак Іван.

В. 193. Пиріг Іван, Пиріг Ст.

В. 194. Ґрошко Іван.

В. 195. Бес Михайло.

В. 200. Романишин Анна.

В. 197. Лужецкий Павло, Федорчак Федор.

В. 203. Ґвязда Олекса.

В. 205. Томасєвич Яков.

В. 208. Ганулич Мих., Земнян Іван, Желяшка Николай, Фушко Стефан.

В. 209. Гамадик Андрей, Ґінда Йосиф, Маланчак Вас., Страмик Дмитро, Галущак Дмитро, Мачишин Михаіл, Почекайло Олекса, Столович Андрей, Даньчак Сенько, Шрамовят Іван.

В. 212. Боднар Михайло.

В. 213. Сеник Петро, Корчовский Петро, Ронїк Івась, Лавендз Волод., Яким Бих, Копитко Іван.

В. 216. Гриб Анастазія.

В. 217. Болюк Сенько, Луцишин Николай, Луцишин Іван, Захарків Дмитро, Скробоч Вас.

В. 219. Криса Федор.

В. 220. Жмуровский Йос., Ґетзінґер Емілія.

В. 56. Бурка Деон., Струс Николай, Пацканик Михаіл, Марко Антоній.

В. 58. Скубовяк Михайло.

В. 59. Абрагам Альберт.

В. 61. Крамар Михайло.

В. 62. Бадок Михаіл Яцьо Стефан Куць Василь.

В. 63. Корабель Свефан, Біліцкий Стефан.

В. 66 Фединяк Николай, Ярtемік Григорий.

В. 67. Кульчицкий Іван, Циґан Іван.

В. 70. Драґан Стефан, Окпиш Володислав, Максимків.

В. 73. Сьвідер Михаіл.

В. 76. Струк Григорий.

В. 77. Гавраш Теодор.

В. 78. Вислоцкий Павло.

В. 80. Бунча Федор.

В. 85 Онуляк Семан, Панько Іван, Ґловацкий, Гриб Антоній, Капушиньский Кондрат, Чупа Йосиф, Єрмий Константин.

В. 87. Сухина Симеон.

В. 9. Хойняк Андрей, Соколовский Николай, Щавинска Марія, Федорко іван, Френкевич Михайло, Кітик Дмитрий, Фордиґа Теодор.

В. 92. Дзурнюк Іван, Сломіньский Томаш, Скалецкий Павло.

В. 95. Поґжеба Валко, Солтис Афтанас.

В. 102. Николаєвич Андрей, Сивик Олекса.

В. 104. Трайтурак Василь

В. 106. Гойсак Антін, Пелешак Теодор.

В. 108. К. Круль

В. 110. Тусак Гриць, Васько Іван.

В. 112. Чопор Текля, Богайчик Анна.

В. 113. Рока Полїйовский Михайло, Шевчик Миколай, Кухарик Домінко.

В. 114. Біґа Михайло, Худа Федор.

В. 116. Шведюк Йосиф.

В. 117. Гахман Антін, Мартинович Леон.

В. 118. Гуленко Зузанна, Чийприц Розалія.

В. 119. Наґі Іван.

В. 120. Височаньский, Михайло Бушевецкий.

В. 122. Сотак Анна.

В. 121. Каменецкий Йосиф.

В. 123. Романюк Федір, Гаврилюк Федір, Бутинець Вас., Грицпк Михайло. Косовский Теод., Євуш Михайло, Іванець Павло.

В. 127. Мельник Іван.

В. 131. Самотис Кирло.

В. 132. Палка Стеф., Пиріг Павло.

В. 133. Пришляк Григ.

В. 170. Бродин Андрей.

В. 140. Савіцкий Василь, Сорока Іван, Литвин Василь, Сорока Николай, Василишин Іван, Шемеґда Максим, Земко Василь, Мациньский Семко, Савочка Іван, Кавулич Юрко, Зубаль Василь, Патрашович Дмитро.

В. 221. Тренд Войцех, Невинюк Андрей.

В. 222. Дудра Петро.

В. 224. Капцюх Стефан.

В. 228. Павелко Параска.

В. 229. Козловский Йос., Поточняк Іван, Гнат Михаіл, Ціхоньский Йосиф, Кіра Василь.

В. 233. Велигорский Дмитро, Велигорский Анна, Роман Анна.

В. 234. Сташко Павло.

В. 235. Шаланкевич Іван.

В. 250 Годованець Іван, Матишовский Матвій, Соколовский Василь, Палїй Іван, Іванцик Стефан, Брут Георг., Запоточний Геор., Мицьо Ант., Мастиляк Михаіл, Шибовский Мих., Папінчак Василь, Михалїк Іван, Пацканик Андрей.

В. 253. Гомза Лукач, Декеч Стефан, Ґойдич Іван,

В. 254. Січковский Яків.

В. 255. Киселица Юрко.

В. 260. Франчишин Антін.

В. 261. Ґондола Марія.

В. 263. Мармура Мих., Ковалик Іван.

В. 265. Лукачко Мих., Мацїк Андрей, Данкулиш Юрий, Данкулиш Мих., Дранчак Юрий, Опаленик Юрий.

В. 271. Базар Анастазія.

В. 272. Хромяк Михаіл.

В. 273. Федик Петро, Хам П.

В. 274. Ґула Йосиф, Лучкевич Луць.

В. 275. Бланда Катерина, Святко Ерина, Мезковска Анна.

В. 278. Лукач Олекса, Романів Йосиф, Іванчик Дмитро.

В. 279. Гук Луцьо.

В. 282. Пастух Дмитро, Сеньків Василий, Столяр Антін, Бобрівець Іван, Окіпний Андрух, Луцишин Петро.

Теод. Лабовский,
гол. рекор. секретар.

Велике диво

Кількох російських мандрівників звидужували сими днями край, положений на півночи — Норвегію.

Свої враженя з подорожи описав один з мандрівників у великій московській часописи „Русское Слово.“

Описує він, що звидів також столицю держави, місто Христіянію. Були по більших інституціях місьвих і державних. Нарешті одного дня хотіли заглянути до карного суду. Бажали подивити ся, як тут судять злочинців.

Прийшли під будинок суду — та він замкнений. Питають одного тамошного адвоката, чому то суд замкнений, коли нема ніякого сьвята?

Адвокат усьміхнув ся і сказав, що сей суд стоїть цілими тижнями замкнений, а розправа відбуваєть ся раз на місяць, а часом то й то ні.

Росіяни здивували ся і питають:

„То хиба у вас нема переступств, злочинців?“

„Ні, є, — відповів адвокат, — але богато їх не буває, так, що нема по правді кого судити. Отже суд жде, аж зберет ся більше справ і тоді в одному дни їх осудять, а потім знов не має суд що робити цілими тижнями“.

Потім Росіяни переконались, що і по провінціональних містах, суди не мають що робити, лиш десь неколись переводять розправи.

Се для нас, як і для російських мандрівників, видаєть ся дуже дивним, прямо неймовірним. Люди наші подумають, що в Норвеґії нема людий, коли суди не мають кого сидити. Та ні! Норвеґія, край двацять разів більший від Буковини, а мешканців має поверх два міліони.

І якаж се причина, що там суди стоять пусткою, коли тимчасом у нас і мріти про се не можна. Наші суди, чи то повітові, чи краєві мають все так богато до роботи з процесами, що ради собі не годні дати. Що днини суди аж кишать від наших людий, котрі процесують ся завзято за леда марницю, за одно неровзажне слово волочать ся по судах і витрачують ся до останного.

І яка користь з того?

Користи ніякої, лиш великанські втрати. Поминувши вже те, що наші процесовичі видають величезні суми гроша на адвокатів і стемплі, вони через помножуванє процесів спричиняють те, що правительство мусить помножувати чимраз судів і судових урядників. А знаєте, які то великанські кошта йдуть на них? А відки? — А податки на що підвисшають? Та се селянин своїми процесами сам причиняєть ся до підвисшуваня податків!

Чому-ж наші люди такі ласі до процесованя? Тому, що темні, що некультурні.

Норвежці тому не процесують ся, тому нема у них тільки проступків і злочинів. бо вони люди культурні, значить розумні, освічені. А такий чоловік за леда марницю не буде тягатись по судах, бо жиє з вирахованєм і знає, що волокитство по термінах — се велика втрата, а користи нема найменшої.

Знову-ж Норвежці в більшости народ тверезий і через те нема там і злочинів. Бо відомо прецїнь, що всякі образи, бійки, убійства поповняють найбільше люди в пяному стані.

І коли то у нас прийде до того, що суди будуть пусткувати як у Норвеґії?

Тоді, як нарід наш стане освіченим, культурним.

Але нарід той мусить стреміти до того, бажати сего. Само воно не станеть ся.

Про виріб макарону.

Хто з нас любі читачі не їв тих подовгастих, рурковатих клюсок, які не тільки в Італії, але і по цілім сьвіті мають назву „макарону“?

У полудневій Італії макарон звісний є під назвою „macheroni“ і є улюбленою стравою Італійців, щось подібно як у нас на Україні пироги суть улюбленою народною стравою Русинів. В Італії так великий пан як і жебрак уважають його присмаком, без якого годі їм обійтись. Ми знаємо макарон тільки у одним або двох видах, однак у своїй вітчині має він сотки ріжних форм; часом тоненький як волосочок або грубий як палець, часом маленький як звіздочка. Відповідно до своїх форм, макарон має ріжні назви у Італії. Італїянець найрадше їсть макарон в виді волокна і такої форми макарон находимо найчастійше в Неаполю і в його околиці. Несчислене множество гандлярів того товару стоїть по улицях того міста з пєциками, на котрих приготовлюють улюблену страву.

В Італії макарон приготовлюєсь дуже поєдинчо, без ніяких додатків, як се має місце у нас. Варять ся його у воді і подаєсь його, коли еще є троха твердий. Ті, що купують варений макарон у уличних гандлярів їдять його цілком попросту, пальцями, не думаючи навіть о потребі вилок до такої цїли. Італїєць держить макарон пальцями високо понад собою, так що конець всегда трафить до рота, а тоді полика він його, навіть не гризучи.

Звідки походить назва maccaroni або macheroni о тім много писали італійські лінгвісти (языкознавці), у сякі виводять сю назву від слова „macco“, що означає „папку“ з розвареного бобу, инші знова приписують початок назви з грецького язика, що має і підставу, позаяк Неаполь був колись грецькою кольонією, а учений Гезихіс з Александрії, який жив при кінці IV ст. по Христі, споминає у своїм словарі страву, яку робили з пшеничної муки, а яка мала бути так смачною, що її назвали „макарія“ с. є. благословена. Хто однак знає, чи не більше сходить ся з правдою то, що говорить французський учений Toussaint Nolos, що те слово походить від грецького макрос себ то довгий. Сегодня неконечно макарон потребує бути довгий; однако смакує правдивий довгий „maccaroni“, як і малий, короткий „vermicelli“, або широкий і короткий „nastrini“. Найлучший макарон на цілім Апенїньскім півострові вироблюють в Неаполю, Ліворно, Ґенуї і Турині; однак нема майже села ані місточка у стіп Везувія, щоби тих клюсочок не продуковано в скількости майже несчислимій, як наприклад у чудній околиці лежачім місточку Амальфі, де находить ся одна з найбільших фабрик макарону. З тих місцевостий розходить ся макарон по усіх частях сьвіта.

До фабрикації макарону надаєсь найлутше тверда, склиста і клейка пшениця, а де нема того рода збіжа, додаєсь відповідну скількість білка. Насамперед розчиняєсь пшеничну муку в горячій воді, до чого служать в великих фабриках осібні машини, в яких вогкава маса дістаєсь під тяжке мармурове зубате колесо. Те колесо пущене в рух працює так довго, доки тісто не ствердне. Опісля додаєсь троха шафрану, який надає тісту жовтаву краску; масу ту перекладаєсь до цилїндра якого спід засомотрений є в дїрочки і які надають вид клюсочкам. За помочію праси поодинокі каваловчки тїста виходять на верх дїрочками, через які не може вийти нїчо, як тільки те, що фабрикант схоче. Клюски, в той спосіб видобуті сейчас ловлять робітники і несуть їх до машини, якої задачію є тяти їх на куски. По укінченю сего дїланя переробляють ті клюски в осібній салї женщини, які надають макаронові ріжні види і кладуть його на осібних паперових формах. На тім кінчить ся головна праця і тепер залежить всьо від доброго висушеня тїста, що відбуваєсь у відповідно огрітих і знаменито провітрюваних сушарнях. Селяни з околиць Неаполю не заходять ся так дуже і сушать тїсто на сонци під голим небом. Сушенє однак вимагає великої праці, позаяк в кожду клюску осібно мусить бути вложений патик, посипаний мукою, щоби в середині полишив ся отвір через цїлу довжину. Висушений макарон пакуєсь у деревяні пуделка, вистелені синїм папером, а працю ту знов сповняють женщини.

Давнїйше виробляли макарон лише в Італії, днесь фабрикують його також в Німеччині, Франції і Австрії та инших державах.

Найбільше може спотрібовує у Европі макарону Англія і там також звертаєсь на се велику увагу, щоб не кидати клюсок анї до зимної ані лїтної води, але до кипячої, бо тоді, як говорять Анґлїйці, макарон не тратить смаку і є одною з найпоживнійших мучних страв.

Всячина

Рідкі приятелі.

В славній на весь сьвіт парижській менажерії завязалась рідка призьнь.

Іменно в одній з клїток сеї менажерії сидів величезний тиґр з Сенеґалю. Пожива сего страшного зьвіря складалась з сирого мяса і з кількох живих курок або кріликів, які ся страшна зьвірюка поликала одним ликом. Трафилось одного разу, що між зьвірятами призначеними на поживу тиґрови находилась і мала чорненька курочка.

На велике однак здивованє сторожа, що кормив тиґра, курочка лишилась живою. Великанський тиґр незвичайно тїшив ся скоками бідної перестрашеної курочки і цїлком її не дотикав.

Від того часу полишилась курочка в клїтцї тиґра і між ними завязалась правдива приязнь. Курочка з часом так призвичаїлась до свого товариша, що цїлком не боялась страшного реву льва. Вона збирала зерно, яке їй кидав дозорець сейчас недалеко від тїла тиґра лежаче; проходжувалась поміж ноги тиґра, а навіть скакала на його голову і се всьо тиґра цїлком не обурювало і він їй не робив нїякої кривди.

Довга самота і нудьга так освоїли тиґра, що він віддавна шукав собі товариша, но і знайшов його в курочцї.

Як малпи позбулись хвостів.

Лиса сполохали чуйні собаки, як заліз у курник і хотів пірвати курку. В борбі з ними стратив він свій гарний пушистий хвіст на котрий був такий гордий. Недобрі собаки відгризли йому сю окрасу гет аж при самім корінї. Він дрожав з гнїву і пустив ся повен встиду і упокореня у ліс. Гризло його передовсім се, що він найспритнїйший і найхитрїйший з усїх зьвірів дав ся так підійти.

Несподївано почув він голос малпи сидячої на дереві: „Паночку, запитала вона хіхочучись, а деж Ви загубили Ваш гарний хвостик?“

Однак лис і тепер не стратив голови і відповів: Де я мій хвіст лишив, питаєте? І ти дійсно сего не знаєш? Не знаєш, що тепер саме є найновійша мода щоби ходити без хвостів? То лиш кілька девоток і кілька. пань зі села носить ще тепер хвости, а усї з лучшого товариства вже позбулись хвостів. Уже всі вороблі знають проте, а Ти певно лиш так жартуєш з мене, коли кажеш, що нїчого про се не знаєш?

Цїлком природно — відповіла малпа і сховала хвіст під себе.

В три дні по сїм, усї малпи у лісї повідгризали собі хвости.